

Aprendre del pacient. La psicoanàlisi relacional en la pràctica

Neri Daurella

El passat 19 d'octubre, dins el cicle de sessions clíniques organitzat per la Secció de Psicologia Clínica i de la Salut del COPC, es va presentar la sessió **Aprendre del pacient. La psicoanàlisi relacional en la pràctica** a càrrec de Rosa Royo i Francesc Sainz, psicòlegs clínics i psicoanalistes de la SEP, professors de la Universitat Ramon Llull, i coordinadors del Grup de Psicoanàlisi Relacional i Social, amb la coordinació de Neri Daurella, vocal de la Junta de la Secció i membre de la SEP.

La coordinadora va començar mostrant que la decisió de convidar a aquests dos clínics a exposar la seva manera de treballar guardava relació amb la bona acollida mostrada pels col·legiats a la presentació del llibre del Dr. Joan Coderch *La pràctica de la psicoterapia relacional. El modelo interactivo en el campo del psicoanálisis* que va tenir lloc el 10 de maig.

Rosa Royo va iniciar la seva exposició amb les paraules que havien anunciat la seva sessió clínica: “Les persones no emmalaltim soles, sinó dins d'un context familiar i social. La Psicoanàlisi Relacional destaca el vincle terapèutic com l'instrument fonamental de la cura. L'experiència emocional compartida a la sessió ens permet aprendre del pacient, dialogant amb les teories per adaptar-les a les necessitats de cada persona”. És a dir, va anunciar que destacaria la importància del context, del vincle terapèutic, de l'experiència emocional i de la disposició a aprendre de cada pacient.

Va definir la psicoanàlisi com una psicologia interpersonal, on el camp d'observació i de comprensió s'organitza i es crea entre els dos participants. Si considerem que la ment humana s'ha format i modelat per mig de les relacions, prenent les primeres relacions com bàsiques –matriu relacional– i sabem que la persona al llarg de la vida continua sumant experiències, perquè es produeixi alguna modificació necessàriament haurà de ser mitjançant una relació, i tenint en compte els moviments emocionals que es donen en els dos participants.

A més a més, l'avenç dels últims anys en l'estudi de les neurociències ens mostra que no només la ment, sinó el cervell es forma i es transforma en la relació amb els altres. I si parlem d'experiències transformadores, la relació terapèutica serà una d'elles. La psicoanàlisi és un encontre humà i com tot el que és humà té molt d'aleatori, incomprensible, desconegut i artesanal. No s'adaptarà fàcilment al model de les evidències científiques que una part del món “psi” promociona.

El psicoanalista ofereix una escolta contenidora, és a dir, intenta acceptar i comprendre les comunicacions del pacient –verbals i no verbals, conscients, preconscients i inconscients, les seves identifications i projeccions– amb el convenciment que el pacient té prou raons per ser com és, pensant que ha trobat un cert equilibri intern i extern, malgrat no sempre de la manera més favorable pel seu desenvolupament. I que si consulta és perquè sent algun malestar.

Aprendre del pacient. La psicoanàlisi relacional en la pràctica

Neri Daurella

L'analista ajuda al pacient a fer pensable allò que sol no podia pensar. No es tracta de transmetre-li el que nosaltres pensem sobre el que li passa, sinó d'ajudar-lo a dialogar amb sí mateix, a arribar a les seves pròpies comprensions, i acompanyar-lo fins on ell i nosaltres siguem capaços d'arribar.

A continuació, Francesc Sainz va donar la seva visió de l'evolució de la psicoanàlisi que porta cap al corrent actual anomenat "relacional". Va donar unes pinzellades d'autors com Ferenczi, Balint, Kohut, etc., destacant algunes frases de Winnicott (autor que ha estudiat amb especial profunditat) com ara "No hi ha res en el nadó que no s'entengui en termes de necessitat". I, coincidint amb aquests autors, va destacar com molts cops els nens fan servir defenses per protegir a uns pares molt inadequats, però als quals no volen perdre malgrat tot. Es va referir al fenomen tan conegut dels "nens parentificats", de la inversió de rols i de la identificació amb l'agressor.

Es va referir al canvi que fa Kohut en relació a la psicoanàlisi més clàssica freudiana: de l'home culpable a l'home tràgic. De la interpretació sistemàtica de l'Edip a una actitud més d'ajudar a posar paraules al que se sent, a legitimar, a validar el que expressa el pacient. Va il·lustrar la seva manera de fer amb dues vinyetes clíniques.

Una primera en la que havia ajudat a una dona en un procés de dol per la mort d'una filla, i que es trobava amb consells del tipus "Ara no és el moment d'enfonsar-te. Has de pensar que la vida segueix. Has de ser forta pels altres dos." I la seva ajuda havia consistit bàsicament en legitimar els seus sentiments, posar-los paraules, reconèixer-li el seu dret a patir i fer poques interpretacions.

I una altra en la que una dona constantment enfadada i trista per les seves dificultats en les relacions, s'havia posat a plorar sobtadament a la sessió arrel d'haver constatat que l'analista recordava les seves coses "sense prendre apunts", i podia parlar de com sempre s'havia sentit insignificant, i de com en el mateix moment en que se sentia entesa i tinguda en compte per algú entrava en pànic davant la perspectiva d'haver de deixar-lo.

A continuació, Rosa Royo va presentar un parell de casos clínics més: un d'un nen i l'altre d'una dona de mitjana edat.

El cas del nen, que presentava com a símptoma la impossibilitat de dormir sol (dormia sempre amb la mare), va servir per mostrar la manera de treballar des de la perspectiva de la psicoanàlisi relacional. Vam poder veure com tenia en compte el context (pares separats, nen que viu sol amb la mare la qual estableix amb el seu fill un vincle com d'amics, i pare que havia delegat en la pròpia mare, amb la que conviu, les funcions paternes), i com no tractava el símptoma sinó on s'assentava, en quin context s'havia originat, tenint especial cura dels aspectes vinculars i de la transmissió

Aprender del pacient. La psicoanàlisi relacional en la pràctica

Neri Daurella

inconscient de les pors i dependències dels pares fins que el símptoma es va resoldre perquè ja no era necessari.

El cas de la dona era dels de llarga trajectòria d'intents fracassats. Ja havia passat per dos tractaments anteriorment (un conductual i un psicoanalític). I també tenia una història complexa de trencaments i dols. Separada, vivia sola i treballava en una feina que requeria atendre al públic, cosa que feia de molt mala gana i no exempta d'agressivitat. Ella tenia consciència de la seva rigidesa i del seu crònic mal humor que avocava sense filtres en la relació amb els altres, però no podia i, com sovint deia, no volia canviar. A nivell contratransferencial, la terapeuta va transmetre molt bé els sentiments que li despertava: pena, enuig, impotència ... Fins que va poder connectar amb tota una història de manca de cura transgeneracional que li va permetre entendre més les seves desesperants reaccions i proporcionar-li una experiència que no fos pura repetició de les anteriors.

Les presentacions van ser seguides amb molt d'interès pels assistents que van acabar fent preguntes i celebrant el to distès i planer amb que s'havien fet les presentacions clíniques, que els havia arribat, segons van dir, molt més que quan s'adoptava un to massa acadèmic.